

Minder en beter uitgeven

JASPER LUKKEZEN
Adjunct-hoofdredacteur ESB

Het begrotingsbeleid kent twee klassieke valkuilen. De eerste is dat er te veel geld wordt uitgegeven, waardoor beleggers het vertrouwen kunnen verliezen en er pijnlijke ingrepen volgen. De tweede is dat de compositie van de overheidsfinanciën te weinig toekomstgericht is, met economische en geopolitieke stagnatie tot gevolg.

Het huidige dubbeldemissionaire kabinet trapt ondanks de goede uitgangspositie van de overheidsfinanciën in beide valkuilen. Het handhaafde de ruime begroting van zijn voorgangers, maar verschoof de focus van investeren in de toekomst naar consumeren vandaag. Zo bezuinigde het kabinet-Schoof op onderwijs en onderzoek, op de klimaatplannen en op de herinrichting van het landelijk gebied, en kregen we daar een lagere brandstofaccijns en wat belastingmeevallers voor vermogenden voor terug (CPB et al., 2024).

Gelukkig komen er over een maand verkiezingen aan met hopelijk daarna snel een nieuwe regering. In dit themanummer over het begrotingsbeleid op de lange termijn zetten we een aantal recente artikelen op een rij die alle tot doel hebben om deze twee klassieke valkuilen te vermijden.

Structureel saldo

Allereerst het structureel saldo. De Studiegroep Begrotingsruimte, een commissie van topambtenaren die gewoonlijk een wat zuinig advies geeft, in de ervaring dat politici alle gegeven budgettaire ruimte en meer benutten, was deze keer bijzonder meegaand (MinFin, 2025). Er hoefde maar zeven miljard euro structureel omgebogen te worden.

Dit advies is meegaand omdat Nederland door zeven miljard euro om te buigen er vooral voor zorgt dat de Europese Commissie niet kan handhaven – het tekort en de schuld blijven beneden respectievelijk de drie en de zestig procent in de ramingsperiode. Maar de financiën lopen daarna door de vergrijzing alsnog uit het gareel en over dekking voor de hogere defensie-uitgaven is nog niet nagedacht laten Vinzenz Ziesemer en Jasper H. van Dijk in deze ESB zien. Zij komen op een benodigde ombuiging die op kan lopen tot 42

miljard euro. En Niek de Meijer laat zien dat de schuld blijft oplopen als er geen dekking gevonden wordt voor de hogere defensie-uitgaven.

Twee artikelen maken daarbij relevante kanttekeningen. In hun eerste artikel in dit themanummer bekritiseren Jan Donders en Flip de Kam de modelveronderstelling dat de conjunctuurcyclus aan het einde van de kabinetsperiode sluit. De afgelopen paar conjunctuurcycli was dat niet zo en daardoor lag het structureel saldo net lager. En Pieter Duisenberg van de Algemene Rekenkamer maakt terecht het punt dat slechte verantwoording over de overheidsfinanciën het beeld op deze financiën en dus de structurele opgave vertroebelt.

Toekomstgericht

Dan de toekomstgerichtheid van de overheidsfinanciën. In twee artikelen schetsen oppositiepolitici voorstellen om de overheidsfinanciën toekomstgerichter te maken. Inge van Dijk en Rosalie Kranenburg van het CDA richten zich daarbij op renderende investeringsuitgaven (echte investeringen) en Joost Sneller, Hans Vijlbrief en Gertjan Dordmond van D66 op bredere toekomstgerichte uitgaven (dat wat politici investeringen noemen).

De voorstellen moeten investeringen, of toekomstgerichte uitgaven zo u wil, op de politieke agenda krijgen, ze zichtbaarder maken op de begroting en besluitvormingsprocessen veranderen zodat de lange termijn daadwerkelijk aan bod komt.

Het meest in het oog springende voorstel daarbij is om bij de rijksoverheid voortaan niet met een kasstelsel te boekhouden, maar met een baten-lastenstelsel. In hun tweede artikel in dit themanummer merken Flip de Kam en Jan Donders daarover droogjes op dat deze hervorming inderdaad verstandig is, maar dat er ook onder de huidige regels meer geïnvesteerd kan worden als de politieke wil er is. Waarmee ze de bal keurig naar de politici terugkaatsen.

Literatuur

CPB, PBL en SCP (2024) *Reflectie brede welvaart: Prinsjesdag 2024*. 17 september. Te vinden op www.scp.nl.

MinFin (2025) *De toekomst begint nu: 18e Studiegroep Begrotingsruimte*. Advies, juli. Te vinden op rijksfinancien.nl.